

Rita Angus

Cass
c.1936

TE PUNA O WAIWHETU
CHRISTCHURCH
ART GALLERY

I te tau 2006 i pōtitia te whakaahua *Cass* nā Rita Angus ko te whakaahua pai rawa atu o Aotearoa i runga i ngā pōti a ngā kaimātakitaki o tētahi hōtaka whakaata toi. Ahakoa te tiketike o tāna ekenge, i tīmatatia i ngā pūtake itiiti noa.

I te marama o Akuhata 1936 i haere a Rita Angus rāua ko tana hoa tohunga toi a Louise Henderson mā runga tereina ki *Cass* ki te rapu kaupapa kia whakaahuahia. Ko te wāhi nei a *Cass*, e 116 kiromita te tawhiti atu i Ōtautahi ki te uru-mā-raki, ā, he kāinga iti i ngā pūtake maunga o Kā Tiritiri o te Moana.

I noho a Angus rāua ko Henderson i te teihana pāmu i whakahaerea e te Kāreti o te Wānanga o Waitaha. I huahua whakaahua rāua ia rā, ia rā. He whakamīharo, he tūhāhā te wāhi rā, anō ko tētahi wāhi i āhua wareware i te nuika. Ki a Angus, kāore he wāhi kei tua atu i tērā hei kaupapa whakaahua. Hei tāna, 'i te tāria noatia kia kitea'.

I ngā tau o 1930, i te kaha rapu ngā tohunga toi o Aotearoa i ētahi ara hei whakaatu atu i te tino wairua o ngā tohu whenua o Aotearoa. Ka pērā anō tā Angus mahi i ā ētahi atu o tērā wā, me ngā mea o Waitaha ake hoki, i roto i tā rātou whai i ngā tikanga hei whakanui i te ngāwaritanga me te māramatanga o te mahi. I whakaputa mihi ngā kaiwānanga o te wā ki a ia mō tōna kore whakaaro raurangi.

I tōia mai e Angus ngā whakaaro mai I ngā tū āhuatanga maha, ā, ka whai wāhi atu te toi o Ihipa, ngā tuhinga o te Aranga Ake o Itaria; ngā tuhinga Hāpanihi; te Hāhi Pōta; me te tohunga toi nō Wīwī a Paul Cezanne. Nāna ngā āhuatanga o te whenua i tuhi hei kohinga takotoranga aiao kua whakamāmātia.

I roto i tā Angus whakaahua mō *Cass*, i tuhia e ia ngā āhuatanga o te whenua mai roto i ngā raupapa āhua e whakaruatia ana. I te tirohanga tuatahi, ko ngā tapatoru ngā tino āhua ka kitea – arā ko ngā maunga kei ngā taha o te whakaahua e hanga ana i ngā tapatoru e rua, ā, ka inakitia ēnei ki te tū tapatoru o ngā rākau paina ki waenganui.

Kātahi ka tutaki ki ngā āhua tūmāhoehoe – arā ko ngā pou hiko ērā, ko ngā whare me ngā rākau ērā – ā, kia tau tika ēnei ko ngā tū pae – arā ko te raumanga e takoto ana i te whānuitanga o te whakaahua, ko te whakapū rākau tēnā. Ki tā tētahi hoa o Angus, arā ki a Denis Glover te kaitito, he rite tonu tērā whakapū rākau ki ngā tākakau tīhi.

He aronga kē ēnei rārangi tika me ngā āhua kōmiromiro o ngā rākau, o te āhua o te hiwi me ngā kapua, āno nei kei te āhua neke a *Cass* i te oranga tonu o ngā wāhanga katoa. Kā pērā anō te nui o te āro a te kaituhi ki ngā wāhanga katoa o te whakaahua, ā, nā reira e tamumu mai ana ngā tae i te katoa o te whakaahua.

He tīmatanga tuatahi a Angus ki ngā toi hōu ki Aotearoa, ā, i ū rawa ia ki āna mahinga toi ahakoa he maha ngā tau i mate ia i te māuiuitanga me te pōharatanga. He kaiwhakamarie, he kaitohe mana wahine hoki a ia, ā, he nui hoki āna piringa ki ngā whakapono me ngā mātauranga o Āhia. I te tau 1947, i whakarāpopotohia e ia ōna whakaaro mō ngā mahi toi pēnei:

'He tohunga toi wahine ahau, nā reira ko aku mahi he whakaaturanga o te aroha ki te tangata me te whakapono ki ngā tāngata kei roto i te ao, ā, ki a au nei, he ao huhua ana i ngā rerekētanga, me te ātaahua mutunga kore.'

Charles Frederick Goldie

**Ina te Papatahi: He Tapairu nō Ngā Puhi
1902**

downloads

TE PUNA O WAIWHETU
**CHRISTCHURCH
ART GALLERY**

Ko Ina te Patatahi tētahi o te iwi o Ngā Puhi i hūnuku atu ki Tāmaki Makaurau mai i te Hokianga noho ai i te tau 1886. Nō te tau 1900 i noho ia ki Waipapa, ki te whare noho Māori i te koko o Mechanics.

Tuke kau nei te roa mā raro i Waipapa ki te papamahi o Charles Frederick Goldie, arā ko tētahi o ngā tino tohunga toi o Tāmaki Makaurau o taua wā. I whakarārangi tuatahi a Ina Te Papatahi mā Goldie i te tau 1902. Ko ia tētahi o ngā tino whakakite kahu ki a Goldie, ā, i whakaahuahia i ngā wā āwhīwhīwhi i te 20. He tūranga whānau a Harata Rewiri Tarapata ki a Ina, ā, i Waipapa hoki ia e noho ana, ā koia tētahi atu o ā Goldie tino whakakite kahu. Ka whakaarohia ko Ina tētahi i āwhina i a Goldie ki te whakahere i ētahi atu whakakite kahu ki te whakarārangi mai māna.

I ngoto mai te tīmatanga o te umanga o Goldie i te tau 1900. I te kitea rawatia ōna pūkenga toi mai i tana taitamarikitanga, ā, i timata ia ki te whakaatu atu i āna mahi i te wā he tama tāne tonu a ia. I te tau 1893, e 22 ōna tau, i haere ia ki Parī ki te ako, ā, i hoki mai ki Aotearoa i te tau 1898. I te tau 1900 i whakaaturia e ia ngā whakaahua e ono o ngā Māori me ngā Pākehā hoki, ki te Hapori Toi o Tāmaki Makaurau, arā kit e Auckland Society of Arts. Nā tētahi kaiwānanga niupepa tēnei i tuhi mō tana mahi:

‘Kāore he mahi kei tua atu ki tēnei, ā, ka kitea rawatia ko tēnei tangata he tino tohunga toi ka taea e ia ngā taumata tiketike o tana umanga te eke.’

I tino mihia a Goldie mō te tūturutanga me te rauangitanga o āna mahi whakaahua, ā, ko ērā whakaahua o ngā Māori ngā mea tino hiahiatia ana. Ki ngā tāngata o taua wā, kei tua atu āna whakaahua i ngā mea e āhua ōrite noa iho ana ki ngā kaupapa i whakaahuahia. Engari kē i kōrerohia anō nei ko aua whakaahua he hoputanga o ngā ‘tūmomo’ tangata i mua i te ngarotanga atu o taua momo i te mata o te whenua. Hei tā tētahi kairīpoata:

‘Inā te nui o tēnei mahi, atu i te mahi hanga whakaahua, ko te pupuritanga o ēnei tūmomo āhua kia pūmau tonu mō ake tonu atu. Ko ngā āhua tūturu, kei te mimiti haere.’

Ahako te pōhēhē o te iwi whānui i taua wā mō te matenga o te iwi Māori, i te piki kē te tokomaha o te Māori i te tīmatanga o te rau tau 1900. Ki wētahi i ēnei rā, he tauira anō ngā whakaahua whakaaro rauangi a Goldie o ngā āhua aukati iwi o ngā mahi tāmi a te Pākehā i te Māori i aua wā.’

I taua wā, i whakamanahia ngā whakaahua a Goldie e ngā kaititiro Māori. He mea whai mana ngā whakaahua, i runga anō i tikanga whai ingoa o ngā tāngata tūturu, i tū whakahīhī anō te iwi i aua whakaahua. I ēnei rā, ka noho ngā whakaahua hei taonga puiaki ki ngā uri o rātou i whakaahuahia, he tūhonotanga whakahirahira ki ō rātou tūpuna.

Frances Hodgkins

Kōtui
1945

downloads

TE PUNA O WAIWHETU
CHRISTCHURCH
ART GALLERY

I te tīmatanga o te Pakanga Tuarua o te Ao i te marama o Mahuru i te tau 1939, e 70 ngā tau o Frances Hodgkins, ā, i ora kē ia i tētahi Pakanga nui o te Ao. Kāore i pērā tōna āhua manahau i ōna tau o mua, nā reira he uaua ngā taumahatanga o te wā o te riri o Ingarangi ki a ia. I te tīmatanga o te Pakanga i te noho ia ki tētahi kāinga mārire ki Dorset, kātahi ka muia te kāinga e ngā mahi ā ngā hōia; ā, i papā ngā matapihi o tana papamahi i ngā pakūnga pū. Nā tētahi o āna kaitautoko tōna whare ki Somerset, e kīia ana ko Te Croft, i whakatūwhera ki a ia, ā, i heke ia ki reira hei kainga rua mōna.

Heoti rā, he poto te marietanga ki Te Croft, i te rerenga mai o ngā rererangi taipara o ngā Tiamana ki runga i a rātou. I roto i tētahi reta ki tana tungāne a William, i kī a ia, 'Nā ngā mahi mōrearea a ngā kaihautū rererangi mātou e noho āwhero kore ana – i ngā pō ake – i te ao i te pō i te whakapau kaha rātou ki te whakaoho i a mātou me te waiho i a mātou e raparapa noa iho ana – kare e kore ka whakaaro koe he aha au e noho tonu ai? Ko tāua tāua tērā.'

I hoki atu a Hodgkins ki Dorset noho ai, engari i toro tonu ia i Te Croft. I tētahi o ēnei toronga i tāhaetia ētahi o ōna kākahu e tētahi whānau whakatahi, ā, e ai ki te kaiwhakapai whare o te Croft, nā tēnā te kaupapa o *Kōtui* i puta mai ai.

Ka mōhioia a Hodgkins mō āna mahi pēnei i a *Kōtui*, arā he whakaeminga o āna mea ake kia puta ko tētahi whakaahua mō te kaitoi anō. Ko te nuinga o ngā whakaahua o ngā mea tū o mua a Hodgkins, he mea kikī ana i te marama me ngā tae hihira katoa. Engari kē a *Kōtui*, he mea pōuri tonu te āhua, tae atu ki te āhua kōpikopiko o te kōtui i te taitara o te whakaahua nei, e āwhiowhio ana i te pōuriuri. Ko ngā āhua tāekaeka o te peita mā e hua ana i tōna ingoa me te tau o te mahi, he mea kanapa anō nei he rama rapa tangata.

I te wā i peita a Hodgkins i a *Kōtui*, i te waihanga a ia i ngā mahi toi mō ngā tau ono tekau. I pakeke kē ia i tōna rongonuitanga, ā, i ōna tau ono tekau a ia i mōhioia hei kaiarahi o te rōpū tohunga toi hōu o Ingarangi i ngā tau 1930.

I te mahi tonu a Hodgkins tae rawa atu ki ngā wiki e rua i mua i tana matenga i te marama o Haratua i te tau 1947. I te riro tonu ia i ngā whakamiha me ngā rongo pai mō āna mahi i ōna tau whakamutunga: I kaingākauria whānuitia tāna whakakitenga nui ki te wharewhakaatu toi o Lefevre ki Rānana i te marama o Whiringa-a-Nuku i te tau 1946, ā, i whakaaturia a *Kōtui* i te whakakitenga e kīia ana ko *Ngā Tohunga Toi o te Rongonui me te Tohu Āwhero* ki te Whare Whakaatu Toi i Rānana i te tīmatanga o taua tau.

Nō muri mai i tōna matenga, i whānui haere tōna rongonui, ā kīhai i roa i kōrerohia ia ko tētahi o ngā tino tohunga toi ā taiao whakahirahira o Aotearoa.

Ralph Hotere

Ngā Moana Tahumaero
1971

downloads

TE PUNA O WAIWHETU
CHRISTCHURCH
ART GALLERY

'Ka huri ngā mea katoa i pāngia e Hotere ki te pango,' te kōrero i tuhia e tētahi kaiwānanga mō Ralph Hotere.

I ngā tau mutunga o ngā tekau tau o 1960 i te mahi a Hotere i tētahi 'Raupapa Pango' whānui. I tāia ki te wānihi mōhinuhinu pango ki runga papa rākau, kia pērā te āhua o te papa ki te whakaata, ā, ko te kiriaku ki runga kānawehi rānei kia puta mai te āhua kōmāmā, mōhāniani hoki. He tae anō i puta i ēnei whakaahua, engari i te kitea i ngā rārangi angiangi noa iho, i whakairohia i te papa o ngā whakaahua.

I taua wā tonu, i Ōtepōti anō te kaitito ruri rangatahi nei a Bill Manhire, e rangahau ana, e whakaako ana hoki i te Whare Wānanga o Otago. I whakahoahoa a Hotere rāua ko Manhire, ā, arā noa atu ngā hua mahi i puta i taua hononga.

Ki tā Manhire maumahara, i pēnei te tīmatanga o tā rāua mahi tahi mō *Tahumaero*:

'I tuhia e au tētahi ruri whakauka, whakariterite hoki me ngā kupu e toru noa – māna e whā ngā kupu, engari e toru ōna whakahuatanga: *tahumaero ... rangi ... taku wahine*. Ā, i whakaritea ki roto i tētahi pukapuka patotuhi – he whārangi o ngā tauira kupu. Nā, i tuku pea tētahi kape o te pukapuka *Tahumaero* ki a Ralph i tētahi wā. Te āhua nei i wherawherahia e ia, ā, i timata ki te tā mai i ngā whakaahua i mōhiohia i ēnei rā ko te raupapa *Tahumaero*.'

He timatanga huhua te ruri a Manhire mā Hotere. Nāna ngā kupu i tango, kātahi ka tukuna kia angi i te peita, i te waituhi me te pene rākau hoki. Kei roto i te raupapa a *Tahumaero*, e kōmingo haere ana ngā kupu a Manhire i ngā porowhita, e mānu ana ki runga i ngā roto o te peita pango, ā, e hanga ana hoki i ngā takotoranga aiao. Kei *ngā Moana Tahumaero* ā Te Puna o Waiwhetu, e hanga ana ngā kupu tuhituhi i ngā tapawhārite i te pito o raro o ngā moana e whitu, hei pūnga mō ngā porowhita karakara. Ko ia porowhita tētahi o ngā tae o te kōpere.

Kei te pākaha a Hotere, kei ngā whakaahua tonu ngā kōrero mō rātou ake. I roto i tetahi o āna kōrero onge mō āna mahi i te tau 1973, i kī a ia, 'Kāore he mea, he whakaahua rānei he ōrite te kitenga atu o te katoa. Ahakoa tēnei kei te hiahia te nuinga ki tētahi whakamāramatanga kia mōhio pū te katoa ki ngā tino tikanga o tētahi mahi toi. Ko te kaimātakitaki te mea e wero ana i te āhua me te māramatanga o ēnei mahi.'

Colin McCahon

Te Rīpekatanga ki a St Mark
1947

downloads

TE PUNA O WAIWHETU
CHRISTCHURCH
ART GALLERY

Ki a Colin McCahon, ko te whenua o Aotearoa he wāhi e āhei ana ngā āhuratanga nanawe nui te whakaatuhia mai.

I te tau 1947 i tuhi mai a McCahon i āna whakaahua tuatahi e whakaatuhia ana ngā tirohanga Paipera ki ngā āhua o te whenua Aotearoa I ahu mai te kaupapa o tēnei mahi i te rongopai o St Mark, he kōrero tēnā mō te matenga me te aranga ake o Ihu Karaiti e kīia ana e McCahon he mea kakawa, he whakawiri hoki.

E tautuhia e McCahon te wā i mate ai a Ihu Karaiti. I tīwaha atu te Karaiti 'Eloi, Eloi, lama sabachthani?', arā, E taku Atua, e taku Atua, he aha au i mahue mai i a koe? Kei te tū tōna whaea a Mary rāua tahi ko te āpōtoro a John ki te taha mauī o te whakaahua; ki te taha matau tētahi kaimātakitaki e pupuri ana i tētahi hautai kī ana ki te winika hei inu mā Ihu Karaiti, e kīia ana; 'Waiho nā, taihoa kia kite mai menā ka puta a Elias ki te whakawete i a ia.' Kei muri i te whakaahua he temepara e wāhia ana kia rua e tētahi mea e pērā ana te āhua ki tētahi pahū karihi.

Nā tāna mahi ki te whakarite i tēnei tirohanga ki ngā āhua o te whenua o Aotearoa, i whai a McCahon i tētahi tikanga tawhito tonu. I te tīmatanga o ngā tau o te rau tau 14, i tautuhia e ngā tohunga toi o te Aranga Ake ngā kōrero whakapono nō ngā tū whenua o Ūropi. Ko ngā tuhinga o ngā kōrero o te Paipera tētahi atu tohu o ngā mahi toi whakapono o tērā wā.

Ahakoia tēnei, ka whai anō a McCahon i ngā āhuratanga hōu i tēnei whakaahua. I whakamāmātia ngā āhua kia ngāwari noa. Ko ngā tohu kōrero ka pērā i ō ngā pakiwaituhi, ā, i kōrero a McCahon mō tana whai i ngā tauira nō roto mai i ngā pukapuka pakiwaituhi, ā, ko tāna hoki, i ahu mai te āhua o āna tuhinga reta i te pepa tākai o tētahi momo paura hopi. Ka tihorea te āhua o te whenua ki tētahi raupapa āhua e whakaruatia ana. Ahakoia te hāngai o te kōwhai o muri ki ngā rau koura o ngā tuhinga toi whakapono o mua, he tino hōu tonu. Ko tētahi atu mea miharo, ko te whakaurutanga o te tangata tonu a McCahon kei roto pikitia hei kaimātakitaki; Ko tōna ahua tērā e ārohirohi ana i te taha matau rawa o te taitapa.

Ahakoia he nui nō te tūmatakuru o ētahi i te putanga mai o ēnei mahi whakapono tuatahi, he tangata anō e kaha tautoko atu ana. E ai ki tētahi kaitātari e tuhi ana mō te whakakitenga tuatahi o ēnei mahi, ko āna mahi he 'motenga ohore'. Ki a ia:

'Kei ngā whakaahua a McCahon he tirohanga māia, he tirohanga hōu kei roto tonu i ngā tikanga tuku iho nō te tīmatanga rānō o te whakapono tonu... Ka pērā anō te kaha o te whiu o te māmātanga o āna whakaaturanga i tā te paipera tuhinga... Ko tōna ngākau pono, tōna aronui me tāna ū ki āna ake anō, tae rawa atu ki tōna kaha ki te whakamahi i ngā tino tohu, he ōrite tonu ki te pakinga o te hau whakaoho tangata.'

I aro nui atu a McCahon ki *Te Rīpekatanga ki a St Mark*, ā ko tāna ko tērā te whakarāpototanga o āna whakaahua whakapono katoa o mua. I tuku atu ia i tēnei whakaahua ki tōna hoa piri pono, kaitautoko hoki, a Ron O'Reilly i runga i te whakaaetanga ka tukuna iho te mahi nei ki Te Puna o Waiwhetu i te matenga o O'Reilly. Ka riro te whakaahua i te kohinga toi i te tau 1982.

Colin McCahon

**He ōrite āpopo ahakoa tōna rerekē i tēnei
1958-59**

downloads

TE PUNA O WAIWHETU
**CHRISTCHURCH
ART GALLERY**

I te tau 1972 i kōrero a Colin McCahon mō tētahi wā i a ia e hanga ana i *He ōrite āpopo ahakoa tōna rerekē i tēnei*:

'He mea whakarapa tēnei i te mea ahakoa te aha, kāore i haere i te tika, nā i takariri haere ahau (koina te putanga o te āhua tamariki o ngā kaipeita). I makaia e au te katoa o tētahi kēne peita pango ki te papatuhi, kātahi au ka whakahōuhia te whakaahua mai i te paru.'

I waihangahia *He ōrite āpopo ahakoa tōna rerekē i tēnei*, i tētahi wā whaihua a McCahon i muri mai i tana haerenga ki Amerika i te tau 1958. Neke atu i te 60 ngā whare pupuri taonga me nga whare pupuri toi 60 i toroa e McCahon i ngā marama e whā o tana haerenga. I taua haerenga tonu i kite a kanohi atu ia i ngā mahi a ngā tohunga toi waitara hōu o Amerika pērā i a Mark Rothko rāua ko Willem de Kooning, ā, nā ēnei i awe a ia i ngā tikanga peita hōu.

Kai roto i *He ōrite āpopo ahakoa tōna rerekē i tēnei* i whakamāmāhia te āhua o te whenua ki ngā wāhanga e whā; ko tētahi rangi kikokiko, ko tētahi paemaunga pōuri, ko tētahi wāhi kiwikiwi e āhua ana i te wai me tētahi wāhi pōuri o mua. I tana whakamātautau ki te whakauru atu i te āhua kākano ki tana mahi, i ranu atu a McCahon i te kirikiri ki te peita pōuri.

Kei te taha o runga i te whakaahua i te kokonga mauī tētahi rākau hōkai e ruku atu ana i te whakaahua, anō nei ko te mea anake e oreore ana i tēnei whakaahua āio. Tērā pea ka kitea mai he rākau tohutohu, he mea whakatuma, he wāhanga nō tētahi ripeka rānei – kia mahara ai tātou kore rawa te ripekatanga e tawhiti atu i ngā mahi a McCahon.

I timata a McCahon ki te whakauru atu i ngā kupu ki tana mahi i ngā tau o 1940. He maha ngā wā i whakamahi ia i ngā kupu mai i te Paipera, i ngā mahi ā ngā kaitito o Aotearoa, i ngā āhuatanga Māori rānei. Ko te whakaaro nei ko ngā kupu i whakairohia ki āna mahi nōna ake.

I whakaatuhia *He ōrite āpopo ahakoa tōna rerekē i tēnei* i tētahi whakakitenga o āna mahi ki Gallery 91 ki Ōtautahi i te tau 1959. I toko ake te whakaaro i tētahi rōpū i ārahia e te kaitiakipukapuka tāone o Ōtautahi, a Ron O'Reilly, ki te rapu moni ki te hoko i te whakaahua kia tāpiri atu ai ki te kohinga toi o te taone. Ahakoa ngā tohenga a te Kaiwhakahaere o te Gallery me te kaha whakahē o tētahi o ngā mema kaunihera o te tāone, nā wai, nā wai i whakaurua te mahi nei ki roto i Te Puna o Waiwhetū i te tau 1962, ā, ināianei koina tētahi wāhanga o te kohinga a McCahon kei te kohinga matua e raupititia ana.

John Pule

**Pokia, Tokolonga faoa e loto ne misi, Pulenoa
1995**

TE PUNA O WAIWHETU
**CHRISTCHURCH
ART GALLERY**

I whānau mai a John Pule i te motu o Niue i te tau 1962. E toru ōna tau i te wā i heke mai rāua ko tōna whaea ki Aotearoa noho ai, ā, e pērā ana ki ngā tāngata maha o Te Moananui-a-Kiwa o taua wā.

I ngā tau o 1980, i te mahi a Pule hei kaimahi ki tētahi ƀari tereina i te ao, ā, hei kaituhi huahua, hei kaitito hoki i te pō. I pēnei te kōrero a Pule mō te tūponotanga ki te mea i āki i a ia ki te whakamutu i tāna mahi matua o ngā rā:

'I au e mahi ana i te ƀari tereina, i hara mai tētahi tangata nō Ingarangi ki a au, ā, ka pātai mai ia 'ka aha au me taku oranga. Kāore au i te mārāma ki tāna pātai, kātahi ia ka mea mai, "Ka kite koe i ngā tāngata kei korā? Ko tā rātou noa iho ko te whakauhi i ngā wākena, ia rā, ia rā, mō ngā rā e ono o te wiki, mō ngā wiki rima tekau mā rua o te tau". I taua wā tonu i te timata ahau ki te tuhi i ngā huahua, ka hoatu he taitapa, kātahi ka hokona atu. I te mutunga o taku mahi, i te hoki ahau ki te kāinga kai ai, ā, i te wā i moe te whānau i oho tonu ahau ki te takiwā o te toru karaka i te ata ki te huahua. Kātahi au ka haere anō ki te mahi i te whitu karaka. Koina pea te mea i kitea e ia. I mea mai ia "Me whakaaro koe ki tō oranga. He aha te take kāore koe i te wehe atu?" E rua ngā wiki i muri mai i tēnā, i pērā au, ā, ki ō tōku whānau whakaaro, he pōrangi taku mahi.'

Nā, kua kitea rawatia ēhara ia i te pōrangi, nā tana noho tahi ki ngā tino tohunga o Aotearoa hei tohunga toi, hei kaitito, hei kaituhi pukapuka pūrākau hoki. I roto i te whānuitanga o ēnei tū mahi, e tiro atu ia ki tōna oranga ake hei tangata nō te Moananui-a-Kiwa e tipu ake ana ki Aotearoa, tae rawa atu ki tōna kāinga tūturu me te taenga mai o ngā Pākehā me ō rātou whakapono ki te Moananui-a-Kiwa.

I ngā tau i te tīmatanga o te tekau tau 1990, i te rapu a Pule i te aronga hōu mō āna mahi toi. I mau ia i te ihi o te āhua o tētahi Hiapo o Niue, arā he whakaahua i te papanga hiako. I urutau a Pule i ngā mātiti me ngā āhua kopae o te hiapo ki roto i āna whakaahua me āna tā, kātahi ka whakauru atu i ngā tuna waha hāmama, ngā mangō me ngā ika, ngā manu, ngā mokomoko, ngā tāngata-manu, ā, ko ngā tānagata e tangi ana, e ipoipo ana rānei ka ripekatia, ka tohua rānei ki ngā tohu mate o te Karaiti. Ka whakakotahi ngā whakaahua nei i ngā tohu whai mana, ahakoa nō te ahurea o Te Moananui-a-Kiwa, nō āna ake wheako rānei. Ko ngā taitara o ēnei whakaahua e toru, e whakamāoritia ana ki te Kotahi, Ngā Tānagta maha i te Moemoeā, me Te Kore Whakaae.

Kia hanga ai i te tuhinga nei, ka tuhi tika te tohunga toi ki runga i tētahi momo pōhatu haupapa, kātahi ka hangaia. Kei te rata atu a Pule ki tēnei tū āhuatanga mahi nā tōna āheitanga ki te mau tonu ki tāna ake momo ahurei.

Peter Robinson

Kupu Whakatakanga:

Ka tahi ka riro Island Bay i a tātou, ka rua ka riro Berlin.
1997

TE PUNA O WAIWHETU
CHRISTCHURCH
ART GALLERY

Kāore e roa te noho i ngā pūwāhi mahi o ēnei wā me te kore tūpono ki ngā kupu whakatakanga, ki ngā mahere rautaki rānei. Kei roto i tēnei whakaahua, he pūhohe tā Peter Robinson whakatakoto i tētahi rautaki kia riro i a ia te mana o te ao toi whānui.

Te āhua nei. kei te kī a *Ka tahi ka riro Island Bay i a tātou, ka rua ka riro Berlin* i ngā kupu tohutohu a Robinson ki ngā tohunga toi e kaingākau ana ki te eke ki ngā tino taumata. Hei tāna, 'Me ene, me whakapati atu ki te katoa o te hunga ka taea e koe'. 'Mēnā kāore ōu whakaaro ake, tēnā tāhaetia'. Ki tā te whakamāherehere a Robinson, he nui kē atu te wāhi o ngā mea kei akahu noa me ngā ngutu kapekapetau, i ngā mea whai take, whai hōhonutanga i ngā nekenekhehanga o te ao toi o ēnei rā.

I āna mahi o mua, he pūhohe a Robinson ki te hunga hokohoko toi e whāwhai ana ki te tuku tautoko ki te reanga hōu o ngā tohunga toi Māori, pērā i a ia. Ko te ngako o te Rautaki 6 o tēnei whakaahua e kīia ana: 'Tukuna koe kia rere i ngā ia o te wā, pērā i ngā take e pā ana ki ngā kaupapa o ngā momo tangata, ko te tūtarahtanga me te whakaoritanga o te ao whānui, kia pau rānō te āronga o te iwi.' Ko te mahi a Marco Polo, arā ko te konohi i tuhia i runga anō i ngā whakaairo Māori o mua kei waenga i te whakaahua, he tohu i ngā whakaaro whakaiti o te Ao ki te Uru ki ngā mahi toi a ngā tāngata whenua i ētahi wā.

Ka noho a Robinson anō nei ko ia tētahi tūruhi i te ao toi. Ki tā tētahi atu rautaki 'Kōrerohia he reo tauhou ki ngā tāngata whenua. Nā, ka aro atu rātou ki taua reo nā tōna āhua whakahāmo, rerekē hoki'. Kei roto i *Ka tahi ka riro Island Bay i a tātou, ka rua ka riro Berlin* ētahi rerenga kōrero i te reo Māori nō ngā pukapuka kīanga; i te nuinga o te wā he māmā noa iho te tikanga – 'I haere mai au mā runga waka rererangi', 'Te nui hoki o ngā niho' rānei. Ka whakamahi anō hoki a Robinson i ētahi kīnga i te reo Pākehā e tuhia ana ki te tuhi-ā-whakahua kia māmā ai te pānui ki tētahi tauhou o te reo.

He rongonui a Robinson i āna kupu pūhohe, rekareka hoki mo te ao toi. Ko tana tohutohu ki ngā tohunga toi: 'Kia tukuna ngā wawara me ngā kapekapetau mō te hunga e whakaweti ana ki a koe, ki wī, ki wā ahakoa te tika me te pono o te kōrero'. Ka mau hoki tātou, arā ko te hunga mātakitaki, i āna whiu: 'Whakanuia tō marea kia pōhēhē ai he hunga atamai – hoatu ngā kōrero e mārāma noa iho ana, engari me whai wero anō hoki.'

Ann Shelton

**Doublet [I tapaina ki Heavenly Creatures]
te wāhi hara o Pāker rāua ko Hulme, Kā Kōhatu Whakarakaraka o
Tamatea Pōkai Whenua.
2001**

TE PUNA O WAIWHETU
**CHRISTCHURCH
ART GALLERY**

I te tau 1954 i hauhau e tētahi tokorua taitamawāhine, arā ko Pauline Parker rāua ko tana hoa takatāpui a Juliet Hulme, te whaea o Pauline kia mate rānō. I kōhurutia ia i tētahi ara i Kā puke o Kā Kōhatu Whakarakaraka o Tamatea Pōkai Whenua ki tētahi pereki i pōkaitia i tētahi tōkena roa. Nā tēnei i huaina ngā kōtiro rā ko 'ngā kaikōhuru pane-pītakataka'. Kei roto i te mahi hara wanawana nei ngā āhuatanga katoa: he taitamawāhine me te āhua hihira o tō rāua piri tahi ki a rāua, he kōhuru whakakoronga, me tētahi whaea i pātaria ki tōna mate.

Ko ēnei tūmomo kōrero e kapo nui ana i te ārona o te iwi, ngā kōrero i whāia e te kaiwhakaahua a Ann Shelton i roto i tētahi raupapa mahi i tīmatahia i te tau 2001 e kīia ana ko 'Ngā Wāhi Tūmatanui'.

Ko ngā wāhi i torona e Shelton i a ia e hanga ana i 'Ngā Wāhi Tūmatanui', ko ngā wāhi o ētahi mahi whakarekerekere – ko ētahi he mea tūturu, ko ētahi anō he mea pōhewa. Ki a ia, ko ngā whakaahua nei he 'kōrero kikī i te wairua manawapā, mānukanuka hoki e hono ana ki te taha kēhua'.

Hei tā Shelton anō, ko ngā whakaahua nei te hua o te hiahia ki te rapu i te tika me te pono, me te hē hoki o te mahi rapuhara. Ahakoa tana āta rangahau i āna kaupapa, kāore tonu ia i te mōhio pū ki ngā mea tino tika – pēnei i te mahi nei, hei tauira, kāore ia i te tino mōhio mēnā kua kitea e ia te tino wāhi o te kōhurutanga.

Kei te āro atu a Shelton ki te whakarerekētanga o tētahi wāhi noa i muri tonu mai i te whakaaturanga o ngā kōrero e pā ana ki taua wāhi. Mō ngā whakaahua o 'Ngā Wāhi Tūmatanui', ka hangā e ia ngā whakaahua e whakaatahia ana, e noho tahi ana, engari e whakawehea ki tētahi mokotahwā pakupaku. Hei tāna, ko taua mokotahwā he wāhi hei whakakaaroaro mā ngā kaimātakitaki ki ngā mahi i mahia i te whakaahua.

Ka mau ngā whakaaro pōhewa maha i te hara o Parker rāua ko Hulme, ā, kāore i tua atu i tā te kaihanganga pikitia rongonui a Peter Jackson. I tana pikitia a 'Heavenly Creatures', i kōrerohia te kōrero o te kōhuru i runga anō i ngā mahi whakahihiri-ā-whatu i ngā kōrero pōhewa me ngā kōrero whakawanawana i te tangata. Ki a Shelton, he mea miharo te rerenga o ēnei tū kōrero i tēnei ao i roto mai i ngā pukapuka me ngā pikitia, ā, i whakanuia hoki e ia te mahi a Jackson i roto i te taitara o tēnei mahi.

Bill Sutton

Mahuru Pakapaka
1949

downloads

TE PUNA O WAIWHETU
CHRISTCHURCH
ART GALLERY

Ko te tau 1949 te tau i riro i a Bill Sutton tētahi motopaika.

'He wawe tonu te whakawhānuitanga o aku tūāpae', tana tuhinga i tana rātaka. 'Kāore he wāhi anō mō ngā āhuatanga o ngā whenua tāone; i tūwhera mai ai ngā puke me te koraha hei wāhi whakangau māku.'

Nō muri tata mai i tana hokinga i tētahi haerenga ki Ūropi i te tau 1949, i kite atu a Sutton i te rohe o Waitaha me te tirohanga hōu. I timata ia ki te hanga i āna whakaahua rongonui o Waitaha. Nā tana kapo i ngā āhuatanga mai i ngā wāhi whānui tonu – arā he whare karakia nō tērā wāhi, he rākau pakaua nō tērā wāhi – kātahi ka whakakotahihia ki tētahi hiatonga – i mau i a ia te tino mauri o te whenua.

Ka pēnei anō tā Sutton mahi i *Mahuru Pakapaka* i tana urutau i te whenua kia puta mai te āhua i hiahiatia e ia. Ki āna ake kupu:

'Ko te wā tuatahi i whakaritea e au tētahi anga me te whakauru atu i te kaupapa ki roto rā, ko te wā i peita ahau i *Mahuru Pakapaka*. Ko te āhua tūmāhoehoe ki te taha matau me ngā āhua pae o muri e whakaatahia ana te āhua o te kānawehi, ā, i mate ahau ki te whakatika i te wāhi o muri kia hāngai mai ai; nā reira i runga anō i taku whakapono i nekehia e au ngā maunga o Mount Horrible me Corner Knob ki ō rāua nohonga hōu. Ko ngā kakawaea o ngā pūrerehu i te tawhā o runga e kitea tuaruatia ana i ngā rārangi kirikiri ki te taha matau rawa o te whakaahua.'

He pērā anō a Sutton ki tērā atu tohunga toi nō Ōtautahi a Doris Lusk me tā rāua āronga ki 'te pūmautanga o te whenua me te āhua taupua o ngā mea i hanga ki te ringa o te tangata kei runga i a ia'. Kei roto i *Mahuru Pakapaka*, piki tonu te taha o te pīriti ki te taha tonu o te whakaahua. Kei tua atu i tērā ngā whenua kirikiri o ngā awaawa o Waitaha, ngā pākihi huhua ana i te pātītī me ngā pae maunga mamao e toro atu ana anō nei he āhuatanga mutunga kore.

Tāroa ana te ū a Sutton ki te āhuatanga o te whenua o Waitaha hei kaupapa mahi māna mō te roanga o āna mahi peita. He kaha anō tōna whakapono ki te mana o ngā tikanga tuku iho o ngā mahi toi a Waitaha; hei tāna i tētahi o āna kauhau:

'Ia wā i hiki tētahi tohunga toi o Wēnehi i tāna paraihe peita, i whakanuia a Wēnehi e taua paraihe, ā, ko te tumanako kāore ahau i te tino whakahihi rawa atu i tāku kōrero ki a koutou, i pērā, ā, kei te pērā tonu tērā āhua kei konei, kei Waitaha nei. Mēnā he wāhi kei Aotearoa, ko tēnei taua wāhi mō te kaha kapo i ngā whakaaro auaha o ngā whakatipuranga o ngā tohunga toi i te āhuatanga o taua rohe, ā i tuku iho mai tēnei kānawehi kaitā nei ki te tātou me ōna āhua kei runga, he ruarua noa iho - engari he tohu tino mana tonu.'

downloads

Petrus van der Velden

**He haemanga maunga, Te Āpiti o Otira
1893**

TE PUNA O WAIWHETU
**CHRISTCHURCH
ART GALLERY**

Ki a Patrus van der Velden, ka noho mai tana mahi whakaahua i ngā āhuatanga o te taiao hei mea whakapono tonu māna; hei tāna i tētahi wā: 'Kotahi noa iho te whāinga matua o tō tātou noho i tēnei ao, kia tirohia ngā āhuatanga taiao kia mārama ai ki tōna mīharotanga me tōna tūturutanga.'

I whānau mai ia i Rotterdam i te tau 1837. E 53 ngā tau o van der Velden, ā, he tohunga toi rongonui kē a ia i te wā i heke mai rātou ko tōna whānau ki Ōtautahi noho ai i te tau 1890. I Hōrana, i uru atu a van der Velden ki te Kura o Hague, arā he rōpū o ngā tohunga toi e kaingākau tahi ana ki ngā āhuatanga o te taiao, ki te takoto o te marama ki runga i te whenua, me ngā whakaahua o te whenua e whakaatu atu ana i tōna tūturutanga, i tōna tino ihi me tōna āhua whakawehi i te tangata.

Ko te marama o Kohitātea 1891, te haerenga tuatahi a van der Velden ki te takiwā o Otira.

He wāhi whakakitekite rongonui te āpiti o Otira, ā i kaingākauria hoki e ngā tohunga toi hei kaupapa whakaahua. Engari kāore a van der Velden i te āro atu ki te whakaahua i tētahi tirohanga tūruhi ātaahua. E ai ki ngā kōrero o te wāhi rā, i te rangirua ngā tangata o te kāinga rā ki a van der Velden. Kāore rātou i wāia ki ngā tohunga toi e moe ana i te wā e whiti mai ana te rā, kātahi ka ara ake ki te mahi i te tūpono ki tētahi mārangaī..

Ahakoia te pono o ēnei kōrero, ka mau i āna whakaahua o te āpiti o Otira te nanawe o te whenua tātāhau. Te āhua nei i angaanga atu a Van der Velden ki te awa: Ki te tū ki tōna tūranga, taihoa ka hīrere mai pea te wai ki te horomi i a tātou.

I tana toronga i Otira, i mahi a van der elden ki waho, e huahua ana i ngā rerekētanga o ngā āhua o te mārama me ngā ātārangi ki runga i te whenua. I tana hokinga atu ki tōna whare mahi, ka whakahōuhia ēnei ki ngā whakaahua peita hinu kaitā. Kia tiakina ai e ia tāna moni, i ētahi wā i peita ia i āna whakaahua i runga tonu i āna whakaahua o mua – Ko *He Haemanga maunga, te Āpiti o Otira* he mea peita i runga i tētahi mahi o mua e kīa ana ko Te Tumahu, he mea i mauria mai e ia i Hōrana.

Gordon Walters

Kāore i whakaingoatia (te raupapa Koru)

1977

downloads

TE PUNA O WAIWHETU
CHRISTCHURCH
ART GALLERY

I timata rānō te āronga o Gordon Walters ki ngā toi Māori i āna haerenga ki te Whare Taonga ki Te Whanganui-a-Tara i tōna taitamarikitanga. Nā ngā pukapuka me ngā mōheni ia i whāngai i ngā āhuetanga toi o te ao hōu.

I tana haerenga ki Ūropi i te tau 1950, i kitea e Walters tētahi āhuetanga kua roa i mōhiohia e ia, āra, he nui ngā akoranga i roto i ngā mahi toi hōu i ahu mai i ngā tū toi o Te Moananui-a-Kiwa.

'I taka te kapa,' hei tāna i muri mai. 'He putanga anō tēnei i te whiringa kaupapa hei whakaahuahia ki Aotearoa tonu nei.'

I timata a Walters ki te whakamahi i te tohu o te koru i āna mahi i ngā tau o waenga i te tekau tau o 1950. He tauira tuku iho te koru i roto i ngā toi Māori, ā, ka kitea i ngā kōwhaiwhai o ngā wharenuī, i ngā hue kua whakaairohia me ngā mahi tāmoko.

I urutau a Walters i te tauira o te koru, arā i whakatikahia, i whakamāmāhia anō hoki kia noho noa ko te porowhita me tētahi tāhei. Ko tēnei tauira māmā tētahi o ngā tino pūtake o āna mahi i ngā tau toru tekau i muri iho mai. Nā tēnā hoki tētahi o ngā tino kohinga ahurei o ngā toi o Aotearoa i puāwai ai.

Ko ngā whakamātautau tuatahi a Walters me te tauira o te koru, he mea pakupaku i tuhia ki te waituhi. Nō te tau 1964 tonu tāna whakaahua koru kōeke tuatahi i puta mai ai. I muri mai i te tekau tau o āna whakamātautau me āna mahi whakatikatika, i whakatū a Walters i tāna whakakitenga tuatahi o āna mahi koru i te tau 1966. Nō te te putanga mai ka kitea rā he whakatutukitanga nui tērā i ngā mahi whakaahua o Aotearoa.

Ko ia koru, te hua o ngā mahi mārehe. I te tau 1982, i whakamāramahia e Walters ka pēhea tana hanga i ngā koru rā:

'I muri i te whiringa o tētahi mea mai i tētahi raupapa o ngā tauira pakupaku nei, ka tuhi ahau i te hua o te mea me tōna rahi tuturu ki runga pepa, kātahi ka whakaruatia ki runga i te kānawehi kua whakamārōtia. Ka whakapapangahia tuatorutia te kānawehi i te peita kiriaku, kātahi ka āta whakahuenetia, ka peita anō i ngā wā toru, e whā rānei (neke atu rānei), i te kiriaku mā, i te PVA rānei. I muri mai i te tāruatanga o te āhua ki te kānawehi, ka tuhia te hua o te āhua ki te rārangi rauangi, kātahi kā peitahia i ngā wā e whā, e rima rānei me ngā tae e whakamahia ana e au i taua wā.'

Ko te mana o ngā whakaahua koru ki tā te kaititiro kitenga atu, kei ngā whakatakotoranga o ngā āhua me ngā tae. I te tau 1966, i kī mai a Walters, 'Ki tōku nei whakaaro, ko ngā hononga mīharo ka kitea rawatia e te tāruatanga o ngā āhua ruarua māmā noa iho nei'. Ko ngā āhua ruarua māmā kei roto i tēnei whakaahua – ko te hangarite o te hanga, te tāruatanga o ngā āhua i whakapūhia, me te whiringa o ngā tae mā me ngā tae kiwikiwi māheahea – kia puta mai ai te mahi hei mea whakaāio, whakatau whakaaro hoki.